

Utviklingen i alderspensjon per 30. juni 2019

Notatet er skrevet av Bjørn Halse. (Epost: bjorn.halse@nav.no)

Sammendrag

Ved utgangen av juni 2019 var det 947 900 personer som mottok alderspensjon. Det er 20 300 flere alderspensjonister enn per juni 2018. Økningen fra 2018 til 2019 er på 2,2 prosent. Det er ventet at antall alderspensjonister vil vokse også i årene framover. NAVs siste prognose indikerer at antallet vil passere 1 million i løpet av 2021.

I første halvår i 2019 ble 31 900 personer registrert som nye alderspensjonister. Det er noe lavere enn i samme periode i 2018, da var det 32 800 nye alderspensjonister. Nedgangen fra 2018 til 2019 er på 3,0 prosent.¹ Gjennomsnittlig alder ved første uttak av alderspensjon var 65,4 år så langt i 2019. For kvinner var gjennomsnittlig alder ved første uttak 66,0 år og for menn 64,8 år.

Per juli 2019 var det 48 400 alderspensjonister som bor i utlandet.² I juli 2014 var antallet 38 700, noe som utgjør en vekst på 25 prosent på fem år. Siden 2009 har antallet alderspensjonister som bor i utlandet, steget med 73 prosent.

I juni 2019 var gjennomsnittlig månedlig utbetalt alderspensjon 20 500 kroner. Det er klare forskjeller i gjennomsnittlig alderspensjon til menn og kvinner. Kvinner fikk i snitt utbetalt 18 200 kroner i månedlig alderspensjon i juni 2019, mens menn fikk utbetalt 22 900 kroner. Forskjellen mellom menn og kvinner skyldes lavere lønn, større innslag av deltidsarbeid og færre yrkesaktive år blant kvinner.

Antall minstepensjonister har gått ned med 9 500 personer fra juni 2018 til juni 2019. Det er en nedgang på 6,4 prosent. Ved utgangen av juni 2019 var antallet 138 800 minstepensjonister. Det er flest kvinner som er minstepensjonister. 24,6 prosent av de kvinnelige alderspensjonistene var minstepensjonister i juni 2019. Blant menn var det kun 4,2 prosent av alderspensjonistene som var minstepensjonister.

---

¹ Merk at endring (i prosent) er her beregnet med utgangspunkt i ikke-avrundede tall. Det gir noe differanse fra beregning med avrundede tall

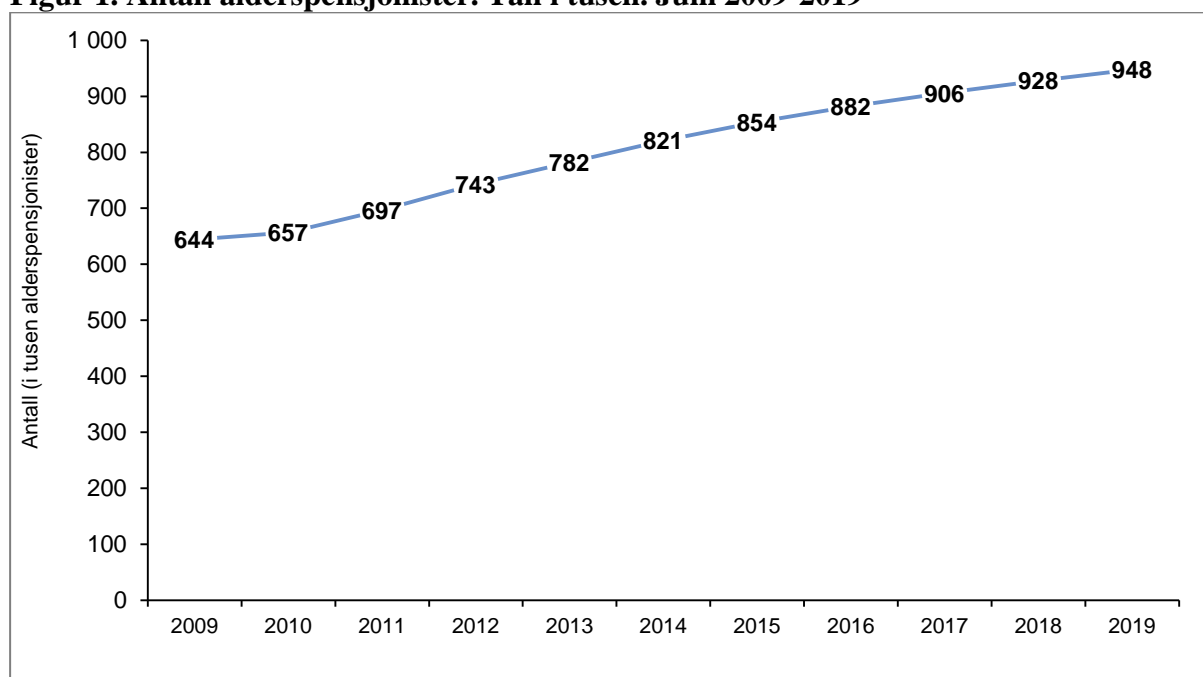
² Merk at denne statistikken er per juli måned

Antall alderspensjonister er nå 947 900

Ved utgangen av juni 2019 var det 947 900 personer som mottok alderspensjon. Det er 20 300 flere enn i juni 2018, en økning på 2,2 prosent. I løpet av de siste ti årene, fra utgangen av juni 2009, har antallet mottakere av alderspensjon økt med 303 500 personer. Det er en økning på 47,1 prosent.

Denne økningen skyldes i hovedsak to forhold: pensjonsreformen fra 2011 og at de store etterkrigskullene har nådd pensjonsalder. Ett av elementene i pensjonsreformen fra 2011 var å senke nedre aldersgrense for uttak av alderspensjon fra 67 til 62 år, og mange velger å benytte seg av denne muligheten. Ved utgangen av juni 2019 var 91 700 av mottakerne av alderspensjon i alderen 62 til 66 år, noe som tilsvarer 10 prosent av mottakerne. En annen grunn til økningen er at de store etterkrigskullene har nådd pensjoneringsalder. For eksempel fylte 1948-kullet 70 år i 2018, og de fleste av disse er nå alderspensjonister. 1957-kullet blir 62 år i løpet av 2019, og passerer da nedre aldersgrense for mulighet til uttak av alderspensjon.³

Figur 1. Antall alderspensjonister. Tall i tusen. Juni 2009-2019

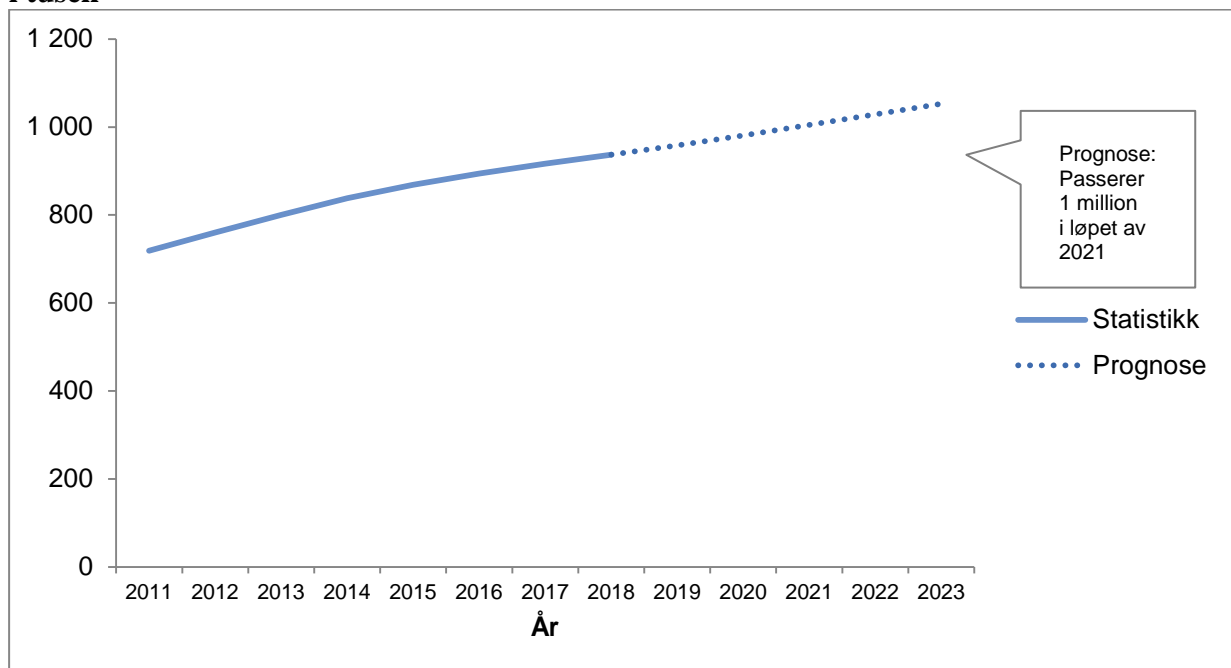
Kilde: NAV

³ Ikke alle har mulighet til å velge å ta ut alderspensjon fra 62 år. Opptjeningen til alderspensjonen må være over et visst nivå. Uttak kan tidligst skje måneden etter fylte 62 år.

1 million alderspensjonister i 2021

Ifølge NAVs siste prognoser blir antallet alderspensjonister om lag 958 000 ved utgangen av 2019. Antallet forventes å passere 1 million i løpet av 2021. Anslaget for utgangen av 2023 er 1 053 000 alderspensjonister.

Figur 2. Prognose for antall alderspensjonister fram til 2023 (ved utgang av årene). Tall i tusen

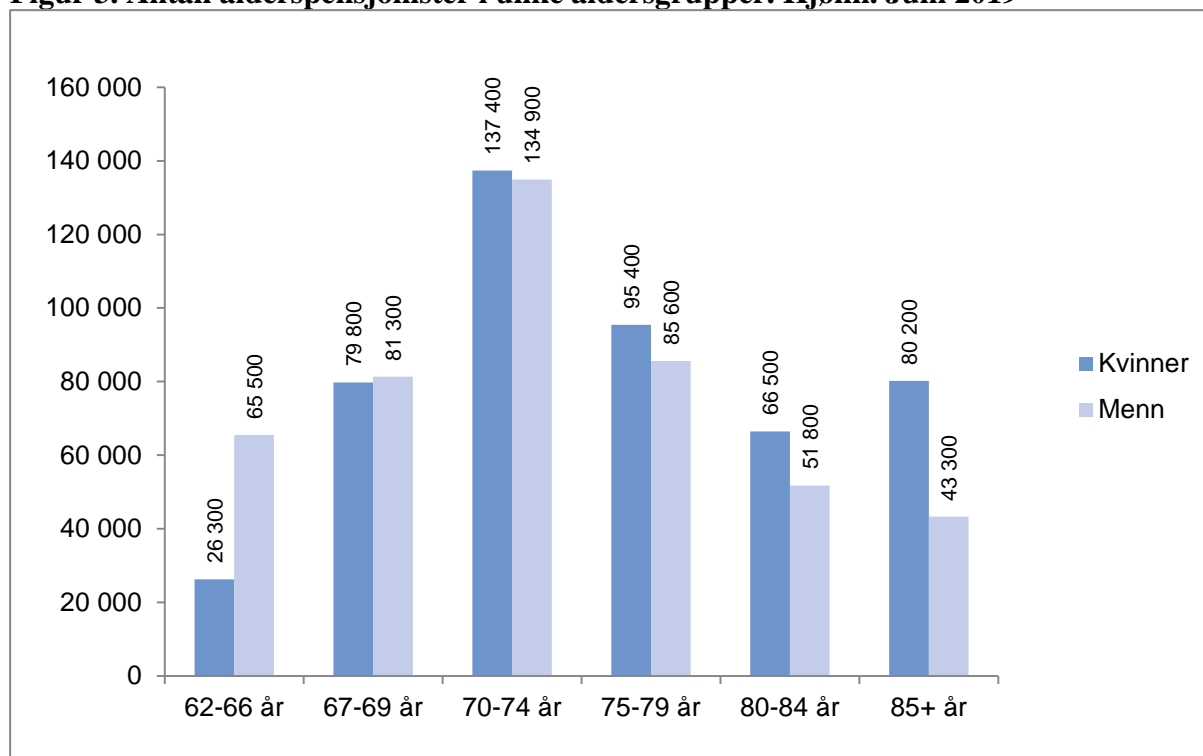

Kilde: NAV

Menn i flertall blant de yngste alderspensjonistene, kvinner i flertall blant de eldste

I alt var det 485 500 kvinner og 462 400 menn som mottok alderspensjon ved utgangen av juni 2019. Kvinner utgjør med det 51,2 prosent av mottakerne, og menn 48,8 prosent. Det er flest menn i de yngste aldersgruppene, men kvinneandelen stiger med alderen. Kvinner lever i gjennomsnitt lenger enn menn, og det gjenspeiles i kjønnsfordelingen i de eldste aldersgruppene – hvor det er en overvekt av kvinner. At det er flest menn i de yngste aldersgruppene, forklares av at det er flere menn enn kvinner som velger å ta ut alderspensjonen før fylte 67 år.

Figur 3. Antall alderspensjonister i ulike aldersgrupper. Kjønn. Juni 2019

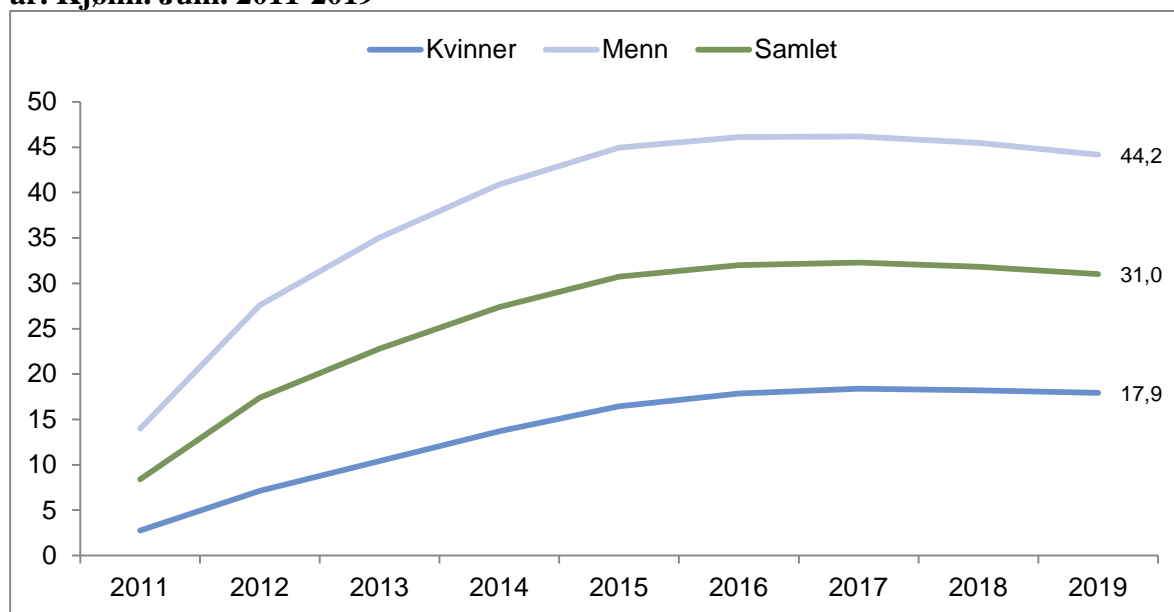
Kilde: NAV

31 prosent av 62-66 åringer har tatt ut alderspensjon

Etter innføringen av pensjonsreformen i 2011 ble det mulig å ta ut alderspensjon fra 62 år, samt å kombinere jobb og uttak av alderspensjon. Andelen som valgte å ta ut pensjon før fylte 67 år økte mye i de første årene etter reformen, men har nå flatet ut. Per juni 2019 mottok 31,0 prosent av befolkningen i aldersgruppa 62-66 år alderspensjon. Det er store forskjeller mellom kjønnene: 44,2 prosent av mennene i denne aldersgruppa mottok alderspensjon, mot 17,9 prosent av kvinnene.

De viktigste årsakene til kjønnsforskjellen er at kvinner i mindre grad enn menn oppfyller vilkårene for å ta ut tidlig alderspensjon og at flere kvinner allerede mottar full uføretrygd eller andre pensjoner. Allikevel er det slik at kvinner som oppfyller vilkårene, også har lavere uttakstilbøyelighet. Én mulig forklaring er at kvinner utsetter uttaket av alderspensjon fordi de har høyere forventet levealder enn menn. Kan hende ser noen kvinner seg tjent med et høyere nivå på livslang månedlig alderspensjon, framfor tidligere uttak med lavere utbetalinger per måned.

Figur 4. Mottakere av alderspensjon som andel av befolkningen i aldersgruppen 62-66 år. Kjønn. Juni. 2011-2019

Kilde: NAV

Antall alderspensjonister i utlandet stiger (statistikk per juli måned)⁴

Per juli 2019 var det 48 400 alderspensjonister som bor i utlandet.⁵ I juli 2014 var antallet 38 700, noe som utgjør en vekst på 25 prosent på fem år. Siden 2009 har antallet alderspensjonister som bor i utlandet steget med 73 prosent.

Det samlede antallet alderspensjonister har økt betydelig de siste årene, ikke minst i tiden etter pensjonsreformen. Veksten i samlet antall alderspensjonister er omtalt tidligere i notatet. Det kan derfor være grunn til å forvente at antall utlandsboende vokser som følge av at det totale antallet går opp. Samtidig ser vi en vekst utover trenden for samlet antall alderspensjonister. Siden 2009 har antallet alderspensjonister (utenom bosatte i utlandet)

⁴ Statistikken er per juli grunnet tekniske utfordringer med akkurat denne statistikken i juni

⁵ Status som bosatt i utlandet er basert på selvoppgitt oppholdsadresse til NAV eller Folkeregisteret:

- bostedsadresse (fra Folkeregisteret)

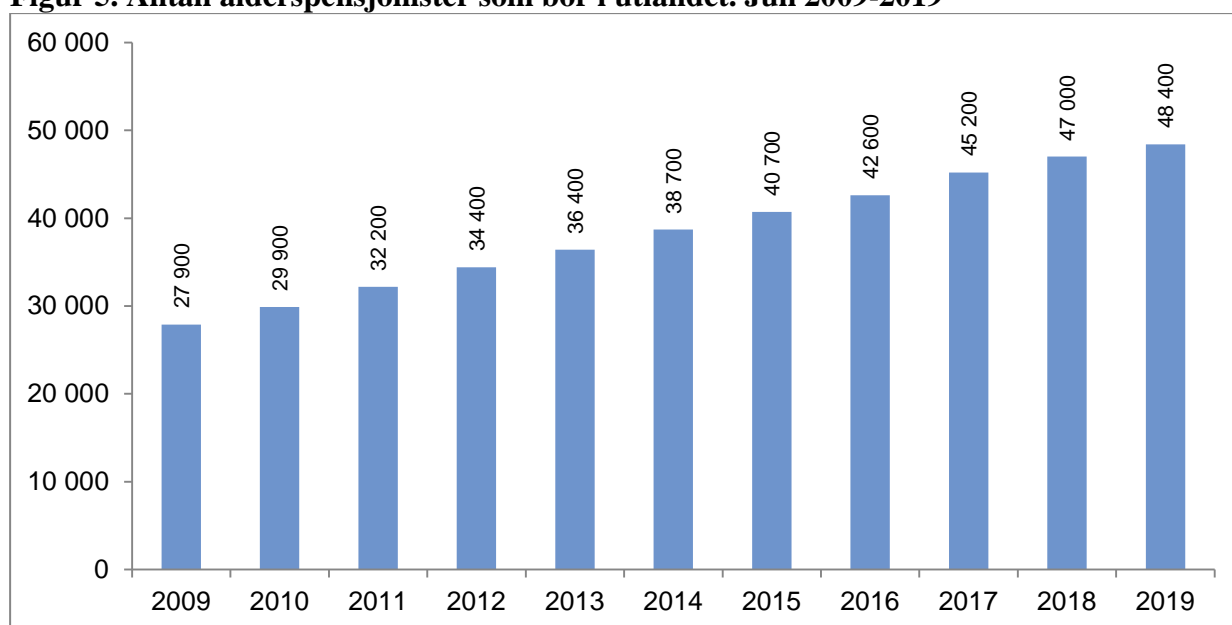
- postadresse (adresse fra folkeregister som angir annen adresse enn bostedsadresse)

- og midlertidig postadresse (midlertidig postadresse er en adresse registrert hos NAV etter ønske fra bruker som angir adresse der bruker ønsker å motta post i en angitt tidsperiode. Midlertidig adresse kan være i Norge eller utlandet.)

vokst med 46 prosent, som er klart lavere enn 73 prosent vekst for alderspensjonister som er bosatt i utlandet.⁶

Alderspensjonister i utlandet får i gjennomsnitt betydelig lavere utbetalinger enn gjennomsnittlig alderspensjon for alle alderspensjonister sett under ett. I juli måned i 2019 var gjennomsnittlig månedlig utbetaling til alderspensjonister som bor i utlandet 7 800 kroner. Gjennomsnittet for alle alderspensjonister var i samme periode 20 500 kroner.

Figur 5. Antall alderspensjonister som bor i utlandet. Juli 2009-2019

Kilde: NAV

Det er flere årsaker til at gjennomsnittlig alderspensjon er såpass mye lavere for dem som er bosatt i utlandet. Én viktig grunn er at mange mottakere bare har bodd og / eller jobbet noen år i Norge. Da mottar de en alderspensjon fra Norge som er i tråd med kort opptjening og få år som medlem i folketrygden. Alderspensjon fra Norge kan da for eksempel være et supplement til alderspensjon fra andre land hvor vedkommende også har jobbet.

Det er som hovedregel adgang til å motta norsk alderspensjon ved flytting til land som Norge har trygdeavtale med, ikke minst EU / EØS landene. Det er adgang til å motta norsk alderspensjon etter flytting til land Norge ikke har trygdeavtale med, men her foreligger det

⁶ Samlet vekst for alle alderspensjonister sett under ett er 47 prosent

flere begrensninger.⁷ For alderspensjonister med relativt liten botid og kort arbeidsforhold, er det gjerne deler av alderspensjonen som kan eksporteres.⁸ Slike utbetalinger kan i noen tilfeller være beskjedne. Alderspensjonister med lang botid i Norge, samt opptjent tilleggspensjon, kan i mange tilfeller eksportere det meste av alderspensjonen.⁹ Det gjelder for eksempel personer som har hatt lønnsinntekt i Norge det meste av sin yrkesaktive karriere, og som flytter til et annet land (uten trygdeavtale) etter avsluttet yrkeskarriere.

Om pensjonsreformen og innfasing av regelverk

Fra og med 1. januar 2011 trådte det nye regelverket for alderspensjon i kraft. Fra det tidspunktet har mange rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Man kan velge å ta ut hel pensjon eller gradert pensjon: 20, 40, 50, 60, eller 80 prosent. I tillegg er det også mulig å kombinere alderspensjonen med andre ytelser, for eksempel gradert uføretrygd.

Pensjonsreformen har et langt tidsperspektiv. Endret regelverk for opptjening og beregning av alderspensjon fases inn for ulike fødselskull etter hvert som de nærmer seg aktuell alder:*

«Gammel ordning»: årskullet født i 1943 og tidligere

«Revidert ordning»: årskullene 1944 – 1953**

«Kombinert ordning»: årskullene 1954 – 1962

«Ny ordning»: årskullene 1963 og framover

2016 var det første året alderspensjon ble utbetalt etter regler i folketrygdlovens kapittel 20. Da ble 1954-årskullet 62 år og kunne velge å starte uttak av alderspensjon. Årskullene fra 1954 til og med 1962 får alderspensjon opptjent og beregnet etter både folketrygdlovens kapittel 19 og kapittel 20 («kombinert ordning»).

Alderspensjon etter kapittel 20 har to hovedkomponenter: inntektspensjon og garantipensjon. Inntektspensjonen er en del av alderspensjonen som beregnes på grunnlag av den opptjente pensjonsbeholdningen. All pensjonsgivende inntekt fra 13 til 75 år teller.*** Garantipensjon er et element i den nye alderspensjonen som gjelder dem som har relativt lav opptjening av inntektspensjon. Når opptjente pensjonsrettigheter overstiger et visst nivå, vil den enkelte kun få utbetalt inntektspensjon.

Et viktig moment med de nye reglene er at alle år i arbeid teller med ved beregning av pensjonen, og at man får pensjonsopptjening allerede fra første krone. Med de gamle opptjeningsreglene for alderspensjon oppnådde man full pensjonsopptjening etter 40 år.

*Begrepsbruken på ordningene for de ulike årskullene følger Kjønsstad og Syse (2012), «Velferdsrett I» (5. utgave)

**Det var også mulig for personer i 1943-kullet å bli inkludert i «revidert ordning»

*** Opptjening fra 13 år gjelder for inntekt opptjent etter 2010

⁷ I folketrygdloven omtales hovedregelen som at det ikke er adgang til eksport, mens mulighetene for eksport er beskrevet som unntaksbestemmelser fra hovedregelen. Inngåtte trygdeavtaler gir en mer utvidet rett til å eksportere pensjonen enn det som følger etter folketrygdlovens regler om eksport.

⁸ Hvilke elementer av alderspensjonen som er aktuelle for eksport er avhengig av hvilke årskull man tilhører (se faktaboks «Om pensjonsreformen og innføring av nytt regelverk»):

- tilleggspensjon og grunnpensjon beregnet etter år med pensjonspoeng (folketrygdloven kap. 19)
- inntektspensjon (folketrygdloven kap. 20)
- begge kulepunktene over (folketrygdloven kap. 19 og 20)

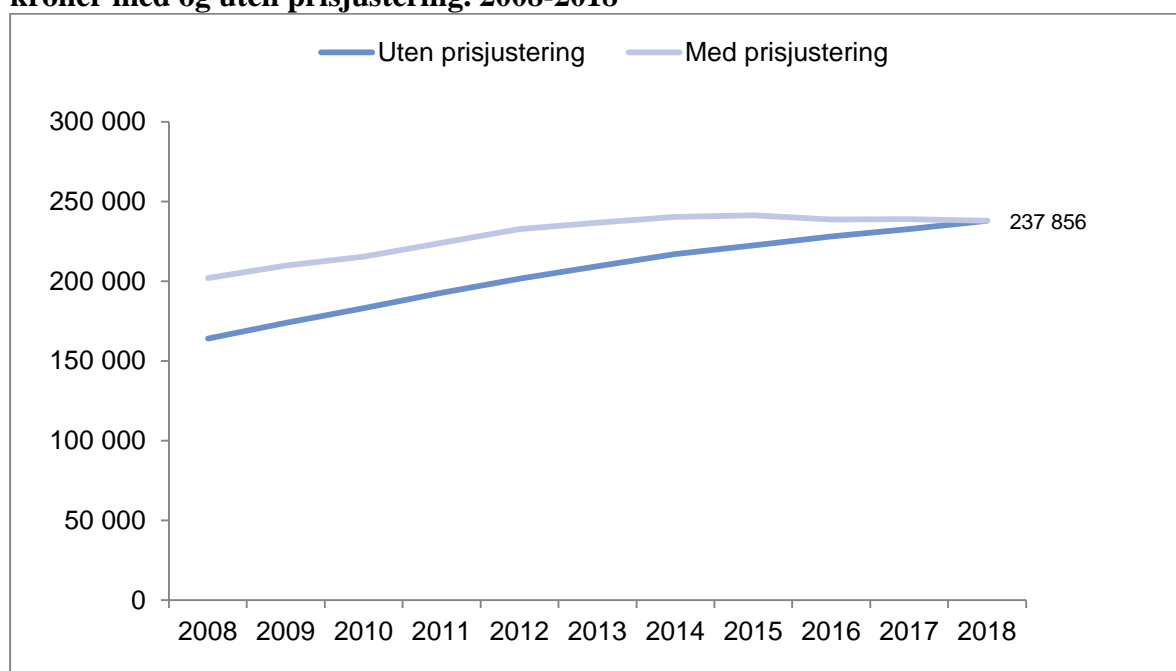
⁹ Se nav.no for nærmere beskrivelse av regler for botid og eksport av alderspensjon

I 2018 var gjennomsnittlig årlig alderspensjon 237 856 kroner

Alderspensionister fikk utbetalt 237 856 kroner i gjennomsnittlig årlig alderspensjon fra folketrygden i 2018 (før skatt). Det er 5 278 kroner mer enn i 2017. Da fikk alderspensjonistene utbetalt 232 578 kroner. Økningen fra 2017 til 2018 er på 2,3 prosent. Samtidig har prisveksten vært relativt høy i 2018: 2,7 prosent. Det har medført at realverdien av gjennomsnittlig årlig alderspensjon har sunket med cirka 0,5 prosent fra 2017 til 2018.¹⁰

Utviklingen i gjennomsnittlig årlig alderspensjon de siste 10 år er vist i figur 6. Figuren viser betydelig vekst i kjøpekraften for alderspensjonen (før skatt) i løpet av disse årene. I løpet av de siste 10 årene har realverdien av gjennomsnittlig alderspensjon økt med 18 prosent.¹¹ De siste årene har veksten flatet ut, noe som henger sammen med beskjeden lønnsvekst og relativt høy prisvekst. Utviklingen er justert med prisstigningen (KPI). Uten prisjustering har økningen vært på 45 prosent (nominell utvikling).

Figur 6. Utvikling i årlig gjennomsnittlig alderspensjon fra NAV, før skatt. Utvikling i kroner med og uten prisjustering. 2008-2018

NAV og SSB (KPI)

¹⁰ På grunn av avrunding er det et mindre avvik mellom prisvekst, endring i realverdi av alderspensjon og endring i nominell verdi av alderspensjon

¹¹ Det har vært gjort noen endringer i skattereglene for alderspensjonister i denne perioden. Det har også betydning for utviklingen i kjøpekraft

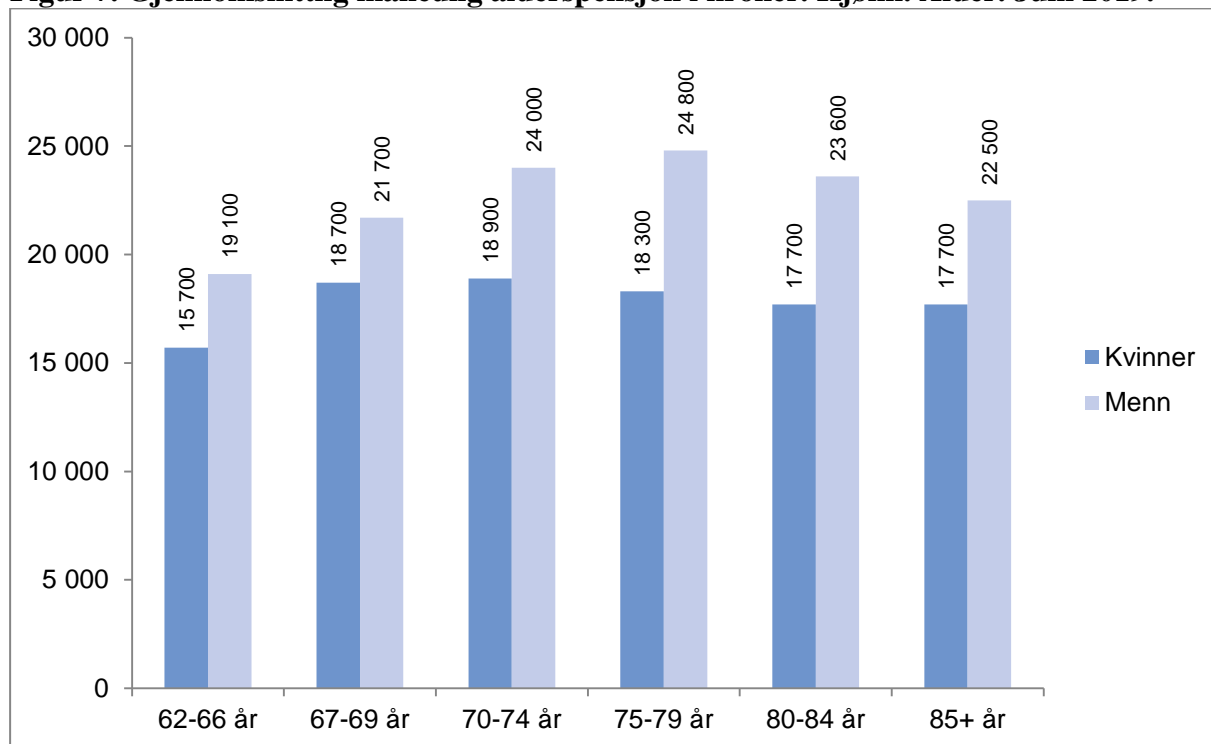

Menn får høyere alderspensjon enn kvinner

Det er klare forskjeller i gjennomsnittlig alderspensjon til menn og kvinner. Kvinner fikk i snitt utbetalt 18 200 kroner i månedlig alderspensjon i juni 2019, mens menn fikk utbetalt 22 900 kroner. Det er en differanse på 4 700 kroner. Menn får altså litt over en fjerdedel mer i alderspensjon enn kvinnene, hvis man tar utgangspunkt i kvinnenes alderspensjon.¹² Forskjellen mellom menn og kvinner skyldes lavere lønn, større innslag av deltidsarbeid og færre yrkesaktive år blant kvinner. For menn og kvinner sett under ett var gjennomsnittlig utbetalt beløp 20 500 kroner i juni.

I figur 7 er kjønnsforskjeller mellom ulike aldersgrupper vist – for juni 2019. Her ser man at kjønnsforskjeller forekommer i alle aldersgrupper, men er mindre i de yngste aldersgruppene. I aldersgruppen 67-69 år var gjennomsnittlig månedlig utbetaling for menn og kvinner henholdsvis 21 700 og 18 700 kroner. Menn i alderen over 85 år mottok i gjennomsnitt 22 500 kroner, mens kvinnene i samme aldersgruppe fikk utbetalt 17 700 kroner.

Figur 7. Gjennomsnittlig månedlig alderspensjon i kroner. Kjønn. Alder. Juni 2019.

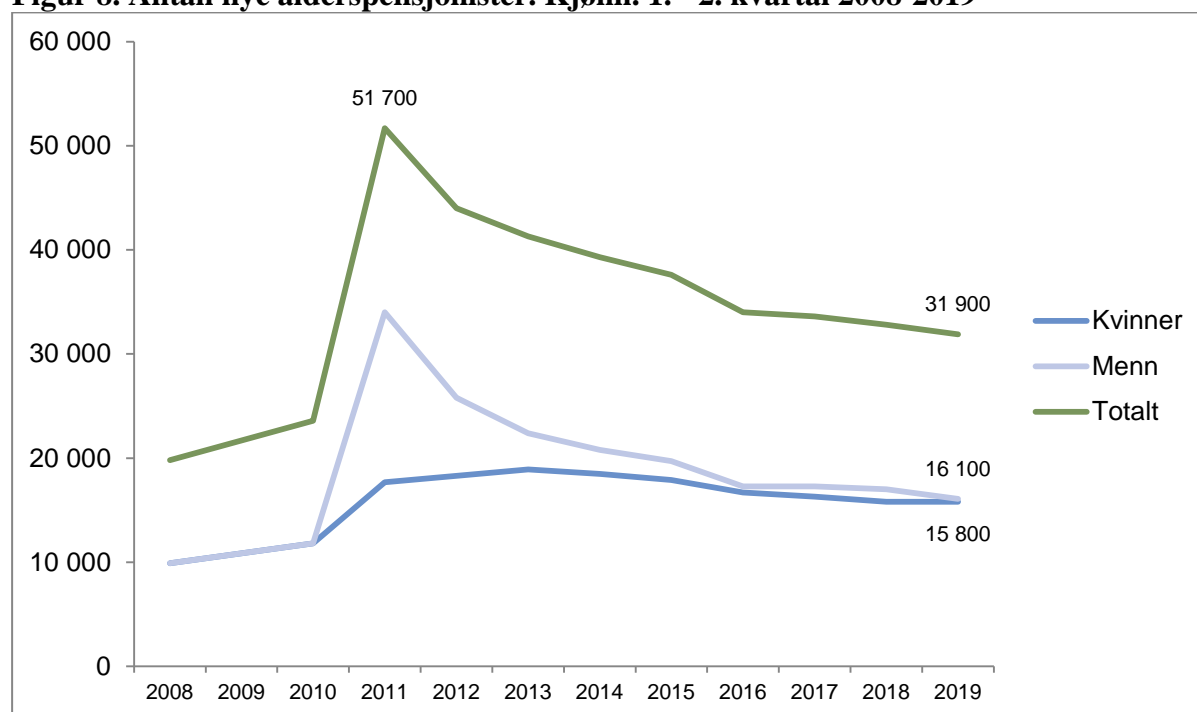
Kilde: NAV

¹² Beregner differansen i utbetaling mellom menn og kvinner – i prosent av kvinners alderspensjon

Nye alderspensjonister: stadig færre nye mottakere

Antall nye alderspensjonister var 31 900 fra januar til og med juni i 2019, mot 32 800 nye alderspensjonister i samme periode i 2018. Det er en nedgang på 3,0 prosent fra 2018 og trenden de siste årene er at antall nye mottakere synker.¹³ Utviklingen av nye alderspensjonister blir vist i figur 8. Høyest tilgang var det etter pensjonsreformen i 2011, da det ble 51 700 nye alderspensjonister i samme periode.

Figur 8. Antall nye alderspensjonister. Kjønn. 1. - 2. kvartal 2008-2019

* Tall for 2009 er beregnet

Kilde: NAV

I 2011 ble det mulig å ta ut alderspensjon fra 62 år. Ved innføringen fikk fem årskull mulighet til uttak før 67 år. Senere årskull har kommet inn i ordningen ett av gangen. De fem kullene har bidratt til den nevnte toppen i 2011. Et viktig moment er også at de store etterkrigskullene nådde pensjonsalder.

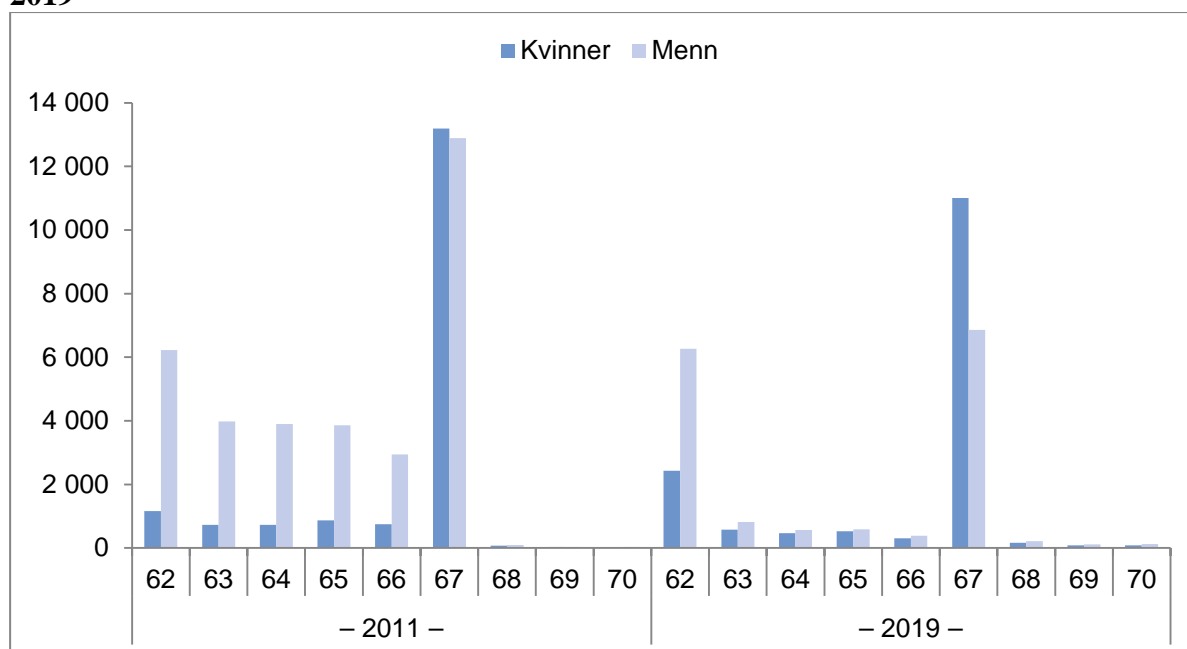
¹³ Prosentvis nedgang er her beregnet med utgangspunkt i ikke-avrundede tall. Det gir noe differanse fra beregning med avrundede tall

De fleste tar ut pensjon ved 62 eller 67 år

Det er tydelige forskjeller mellom kvinner og menns første uttak av alderspensjon. Figur 9 viser uttaksalder for kvinner og menn i henholdsvis 2019 og 2011. Menn velger i større grad enn kvinner å begynne sitt uttak ved 62 års alder, mens kvinner oftere enn menn starter sitt uttak ved 67 år.

Gjennomsnittlig alder for uttak av alderspensjon var 65,4 år så langt i 2019. For kvinner var gjennomsnittsalderen 66,0 år, mens den for menn var 64,8 år.

Figur 9. Antall nye pensjonister i aldersgruppen 62-70 år. Kjønn. 1. –2. kvartal 2011 og 2019

Kilde: NAV

Fortsatt nedgang i antall minstepensjonister¹⁴

Ved utgangen av juni 2019 var det 138 800 alderspensjonister som mottok minstepensjonsnivå. Det er en 9 500 færre på samme tidspunkt i 2018, noe som tilsvarer en nedgang på 6,4 prosent. Det er i all hovedsak kvinner som står for denne nedgangen. Av nedgangen på 9 500 personer var 8 500 kvinner. Figur 10 viser en økning i antallet

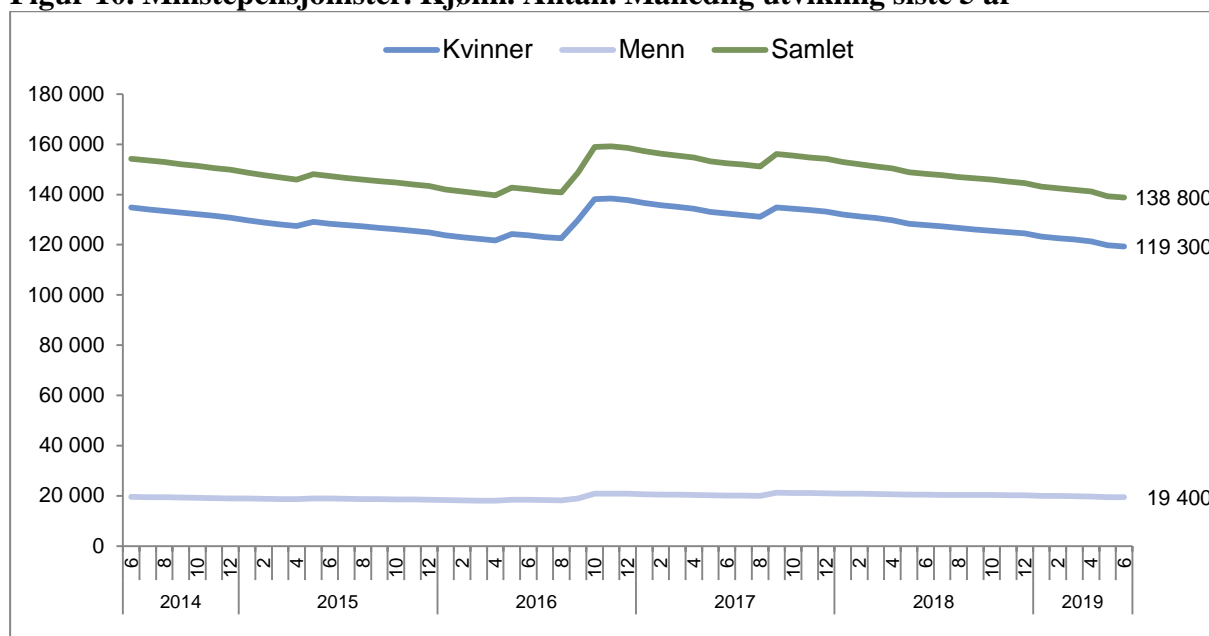
¹⁴ NAV har avdekket en teknisk feil som gjør at livsvarig del av AFP i privat sektor ikke medregnes i datagrunnlaget for beregning av minstepensjon-statistikken. Feilen gjelder kun statistikk, ikke utbetalinger av ytelser, saksbehandlingen av søknader, etc. Siste anslag indikerte at antallet var om lag 1000 for høyt.

minstepensjonister høsten 2016, og en ny mindre markant økning høsten 2018. Dette skyldtes endringer i satsene for minste pensjonsnivå og at det ble innført en ny, høyere sats for enslige.

Den langsiktige trenden er allikevel at det blir færre minstepensjonister. Fra utgangen av juni 2014 til utgangen av juni 2019 har antallet sunket med 15 600 personer, en nedgang på 10,1 prosent. Nedgangen skyldes blant annet at yngre kull av alderspensjonister har mer opptjening til alderspensjon enn de eldre kullene.

Etter hvert som nye regler etter folketrygdens kapittel 20 («kombinert ordning» og «ny ordning») fases inn, vil det få betydning at garantipensjonen i de nye opptjeningsreglene for alderspensjon bare avkortes med 80 prosent mot inntektpensjonen. Blant personer som omfattes av gamle opptjeningsregler for alderspensjon, avkortes minstepensjonen krone for krone mot den inntektsavhengige delen av pensjonen (tilleggspensjonen).

Figur 10. Minstepensjonister. Kjønn. Antall. Månedlig utvikling siste 5 år

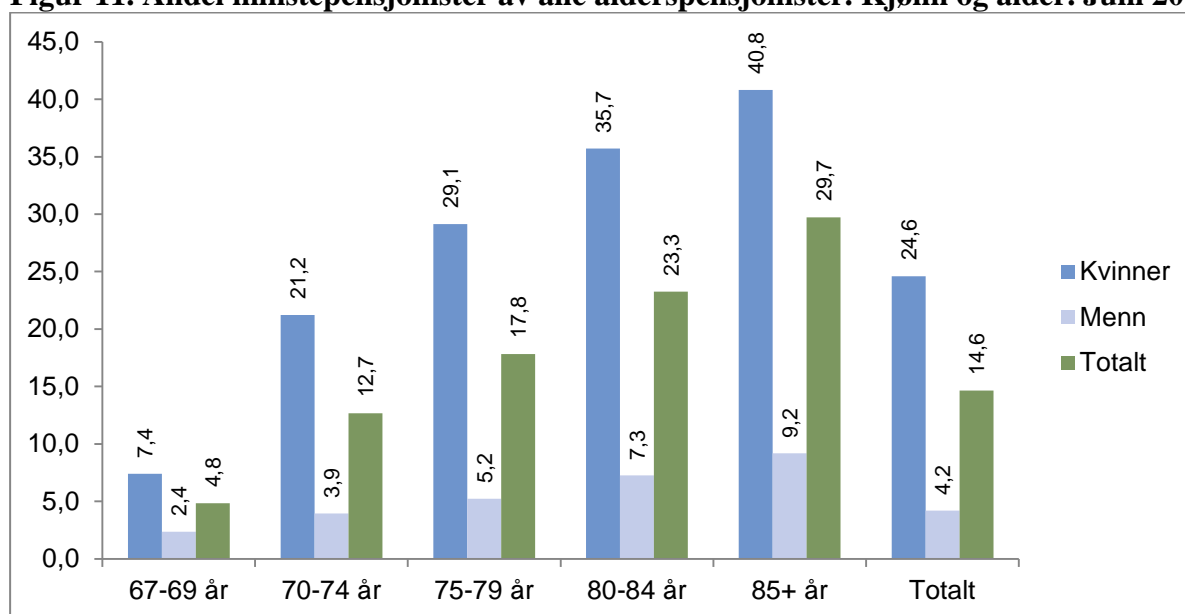

Kilde: NAV

Blant alle alderspensjonistene var det 14,6 prosent som mottok minste pensjonsnivå ved utgangen av juni 2019. Det er en klart større andel kvinner enn menn som mottar minstepensjon. Andelen kvinner var 24,6 prosent, mens det kun var 4,2 prosent av mennene som var minstepensjonister.

Det er spesielt de eldre kvinnene som mottar minste pensjonsnivå. Figur 11 viser at 40,8 prosent av alle kvinnelige alderspensjonister som var 85 år eller eldre, faller inn under definisjonen av minstepensjonist. For menn i den samme aldersgruppa var andelen 9,2 prosent. I aldersgruppa 67-69 år var den tilsvarende andelen for kvinner 7,4 prosent.

Figur 11. Andel minstepensjonister av alle alderspensjonister. Kjønn og alder. Juni 2019

Kilde: NAV

Gradert uttak, tillegg i pensjonen og kombinasjon med andre ytelser

Gradert uttak av pensjon

I juni 2019 var det 12 300 personer i aldersgruppen 62-66 år som tok ut gradert alderspensjon. Det utgjør 13,4 prosent av alle alderspensjonistene i denne aldersgruppen. Andelen i juni 2018 var 12,6 prosent. Mulighet for å ta ut gradert alderspensjon ble innført med pensjonsreformen i 2011, og ved utgangen av juni 2011 hadde 17,2 prosent av alderspensjonistene i aldersgruppen 62-66 år valgt å gjøre dette.

Det er flere kvinner enn menn som velger å ta ut gradert alderspensjon. 23,1 prosent av de kvinnelige alderspensjonistene mellom 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av juni 2019. Den tilsvarende andelen for menn var 9,5 prosent.

I aldersgruppa 67-69 år er det mindre vanlig med gradert uttak av alderspensjonen. Ved utgangen av juni 2019 var det 1 600 personer som tok ut gradert alderspensjon i denne aldersgruppa. Det utgjør 1,0 prosent av mottakerne. I de eldre aldersgruppene er andelen med gradert uttak enda lavere. Personer født før 1943 har ikke hatt mulighet til gradert uttak.¹⁵

Fra januar til juni ble det i 2019 foretatt i alt 6 300 endringer av grad. Det er en økning fra samme periode i 2018 hvor det ble gjort 5 700 endringer. Tilsvarende tall for 2017 er 5 100 endringer.

Alderspensjon beregnet med inntekts- og garantipensjon

Alderspensjon etter de nye reglene i folketrygdloven kapittel 20 har vært utbetalt siden 2016. Det skjedde i sammenheng med at fødselskullet fra 1954 hadde mulighet til å ta ut alderspensjon fra og med 62 år. I 2019 har fødselskullene fra og med 1954 til 1957 hatt mulighet til å ta ut alderspensjon fra og med 62 års alder.¹⁶

Ved utgangen av juni 2019 var det 60 800 personer som mottok pensjon etter en kombinasjon av folketrygdlovens kapittel 19 og 20. (Dette er såkalt «kombinert ordning» - se faktaboks). Nesten alle mottok inntektpensjon, mens 8 600 mottok garantipensjon som en del av alderspensjonen.

Alderspensjon i kombinasjon med uføretrygd

Det var 2 500 personer som kombinerte alderspensjon og gradert uføretrygd (tidligere uførepensjon) ved utgangen av juni 2019. Det er på samme nivå som i juni 2018. Muligheten til å kombinere alderspensjon med gradert uføretrygd ble innført med pensjonsreformen i 2011. I juni 2011 var antallet med en slik kombinasjon 1 000 personer.

---

¹⁵ Det var mulig for personer i 1943-kullet å bli inkludert i «revidert ordning» - se faktaboks

¹⁶ Uttaket kan skje første måned etter fylte 62 år.

Sammenheng mellom alderspensjon, tjenestepensjonsordninger og avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig og privat sektor

Alderspensjon fra folketrygden er for mange hovedkilden til inntekt etter at yrkeskarrieren er avsluttet. Samtidig har det norske pensjonssystemet en rekke elementer ved siden av alderspensjon. Her omtales to ordninger som har betydning både for størrelse på utbetalinger til den enkelte og for tidligpensjonering i arbeidslivet: tjenestepensjon og avtalefestet pensjon. De aller fleste arbeidstakere er innmeldt i en tjenestepensjonsordning. Videre er et stort antall også ansatt på en arbeidsplass som har tariffavtale mellom arbeidsgiver og ansatte om avtalefestet pensjon (AFP).

Tidspunkt for uttak

Siden 2011 har det vært mulig å starte uttak av alderspensjon fra og med 62 års alder. Uttaket kan gjøres uavhengig av om man er i arbeid eller ikke. Søknad om alderspensjon er altså ikke lenger ensbetydende med et avsluttet yrkesliv. Samtidig er det flere yrkesgrupper som har såkalt særaldersgrense, organisert via tjenestepensjonsordningene. De vanligste særaldersgrensene er 60 og 65 år, og en del kan også slutte inntil 3 år tidligere hvis de har tilstrekkelig tjenestetid. Særaldersgrense gir rett til å slutte i arbeid ved avtalt alder og i noen tilfeller også en plikt. Man får da normalt en særalderspensjon fra tjenestepensjonsordningen som varer fram til 67 år, før man går over på alderspensjon fra folketrygden i kombinasjon med ordinær tjenestepensjon.

Tjenestepensjon

Utbetalinger fra tjenestepensjonsordninger har for mange alderspensjonister stor økonomisk betydning. Per i dag er regelverket for tjenestepensjon i privat og offentlig sektor relativt ulikt. I privat sektor finnes det såkalte innskuddsordninger, ytelsesbaserte ordninger og hybride ordninger. Utbetalt beløp fra tjenestepensjonen kan variere en del mellom ulike pensjonsavtaler (sammenlignet med tidligere lønnsnivå). Tjenestepensjon i offentlig sektor har en ytelsesbasert utforming. Variasjonen i nivå på utbetalt beløp mellom ulike pensjonsavtaler er mindre enn i privat sektor. Samtidig er det en del særordninger i offentlig sektor. En annen forskjell er at utbetalingene fra offentlige tjenestepensjonskasser samordnes med utbetalinger av alderspensjon fra folketrygden. Samordning er fordeling av samlet pensjon fra folketrygden og offentlige tjenestepensjonsordninger. Pensjonen fra folketrygden betales fullt ut, mens offentlig tjenestepensjon reduseres etter bestemmelsene i samordningsloven. Det er ikke samordning mellom tjenestepensjon i privat sektor og folketrygden.

AFP

I offentlig sektor er AFP fortsatt en ordning for å slutte helt eller delvis i arbeid mellom 62 og 66 år. Det er ikke tillatt å kombinere AFP i offentlig sektor med alderspensjon. I privat sektor ble AFP endret i 2011. Det er i dag ikke noen som mottar AFP i privat sektor etter gammel ordning. Etter reglene for den nye ordningen utbetales det blant annet et livsvarig AFP-tillegg til alderspensjon fra folketrygden. Ordningen har således likhetstrekk med en tilleggspensjon. Det er mulig å ta ut både AFP i privat sektor og alderspensjon samtidig som man er i jobb. For dem som ønsker og har rettigheter til det, er det også mulig å avslutte yrkeskarrieren fra 62 års alder og ta ut AFP i privat sektor sammen med alderspensjon. Ved uttak av AFP i privat sektor før 67 års alder, utbetales det et såkalt kronetillegg fram til 67 år. Tillegget gir noe høyere AFP-utbetaling i alderen mellom 62 og 67 år. Samtidig blir utbetalinger etter 67 års alder lavere for dem som har mottatt dette tillegget.

Enighet om ny løsning for AFP og tjenestepensjon i offentlig sektor

Regjeringen og partene i arbeidslivet ble i 2018 enige om hovedtrekkene for en ny pensjonsløsning i offentlig sektor som omfatter blant annet tjenestepensjon og AFP. Endringene vil gjelde dem som er født i 1963 eller senere. Tjenestepensjonen blir et påslag til alderspensjonen, uten samordning med folketrygden. Den vil kunne kombineres med inntekt og kunne tas ut fra og med 62 år. Alle år i jobb fram til 75 år kan gi opptjening. AFP i offentlig sektor blir mer lik AFP i privat sektor, med et livslangt påslag til alderspensjonen. Det vil også komme en ordning med betinget tjenestepensjon for dem som ikke kvalifiserer til den nye AFP i offentlig sektor.

Skjermingstillegg til tidligere uføre

Personer som har mottatt uføretrygd og som går over til alderspensjon, får et skjermingstillegg som en del av alderspensjonen. Skjermingstillegget gir en delvis kompensasjon for levealdersjusteringen. Ved utgangen av juni 2019 var det 152 200 personer som mottok skjermingstillegg. I 2018 var antallet 138 100 personer. Per i dag er det årskullene fra 1944 til 1952 som mottar skjermingstillegg.¹⁷

Forsørgingstillegg

Per juni 2019 var det 1 880 alderspensjonister som mottok forsørgingstillegg for ektefelle. Det er omtrent på samme nivå som i 2018. Da mottok 1 950 tillegget. I juni 2011 var det 2 630 personer.

530 alderspensjonister mottok forsørgingstillegg for barn i juni 2019. I samme periode i 2018 var antallet 530, mens det i 2011 var 440 mottakere.

Syssetningen blant alderspensjonister¹⁸

Etter innføringen av pensjonsreformen i 2011 kan mange selv velge når de ønsker å ta ut alderspensjon, innenfor aldersintervallet 62–75 år.¹⁹ Alderspensjonen kan fritt kombineres med arbeid uten at pensjonen blir redusert.

Figur 12 viser hvor stor andel av alderspensjonistene som kombinerer pensjon med arbeid.²⁰ 56,9 prosent av alderspensjonistene mellom 62 og 66 år er registrert med et arbeidsforhold ved utgangen av første kvartal 2019.

---

¹⁷ Det er ventet at regjeringen vil legge fram et forslag til Stortinget om hvordan en eventuell ny ordning for andre aldersgrupper skal utformes. I påvente av en slik beslutning er det vedtatt at skjermingstillegg videreføres for årskullene 1952 og 1953 som fyller 67 år i henholdsvis 2019 og 2020.

¹⁸ Årsaken til at statistikken for syssetning ligger et kvartal bak annen statistikk, er at dataene vi bruker om arbeidsforhold blir klare noe senere enn de andre datakildene vi anvender

¹⁹ De fleksible uttaksreglene medfører at årlig pensjon øker med uttaksalder, innenfor intervallet fra måneden etter fylte 62 og fram til måneden etter fylte 75 år.

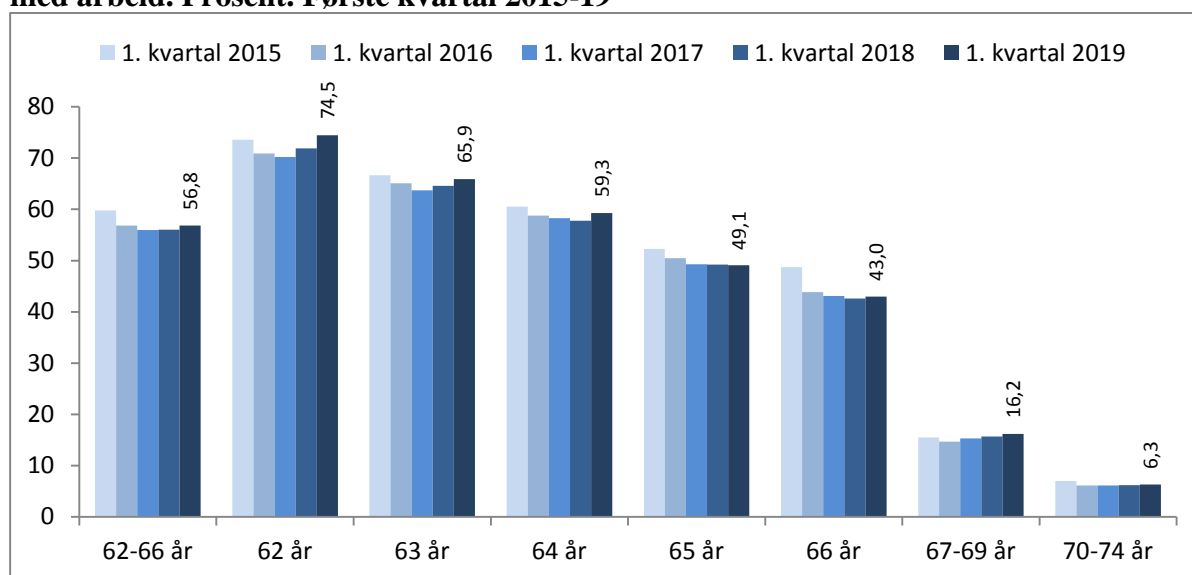
²⁰ Vi ser her kun på de som er i et arbeidstakerforhold, dvs. at de er registrert i NAVs arbeidstaker- og arbeidsgiverregister. Total andel som jobber ved siden av pensjonen vil være høyere, siden selvstendig næringsdrivende ikke er inkludert.

Det er økning i andel sysselsatte alderspensjonister fra 1. kvartal 2018 til 1. kvartal 2019 for enkelte aldersgrupper. Andelen har gått opp med 2,5 prosentpoeng for 62-åringene. Videre har økningen vært 1,3 prosentpoeng for 63-åringene og 1,5 for 64-åringene.

Andelen som kombinerer arbeid og pensjon er klart lavere blant dem over 67 år, og er jevnt fallende med alder blant dem under 67 år. Pensjonister som har fylt 67 år inkluderer dem som har fått overgang til alderspensjon fra andre pensjonsytelser. Ikke minst de uføretrygdene har begrenset tilknytning til arbeidslivet. Aldersgruppene før og etter 67 år er således ikke helt sammenlignbare.

Figur 12. Alderspensjonister 62–74 år, etter alder. Andel som kombinerer alderspensjon med arbeid. Prosent. Første kvartal 2015-19

Kilde: NAV og SSB

* Merk at det har vært en endring i tidsserien ved innføringen av A-ordningen i 2015, som gjør det mer komplisert å sammenligne tallene i figuren over med statistikk lengre tilbake i tid

Arbeid og andre ytelser to måneder før første uttak av alderspensjonen

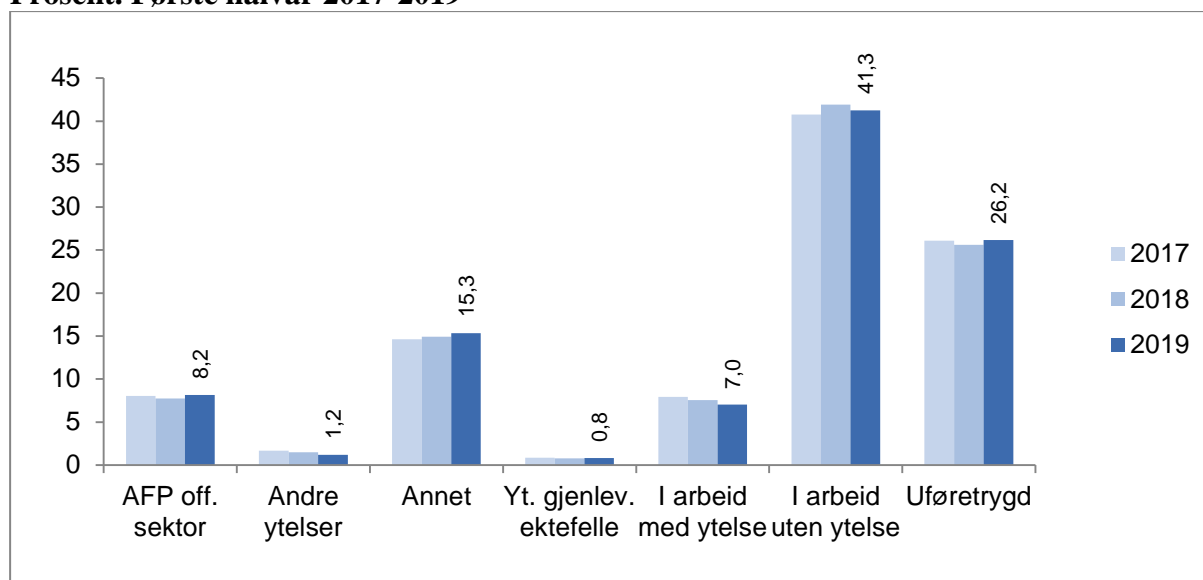
Om lag halvparten av nye alderspensjonister i første halvår 2019 var registrert med et arbeidsforhold to måneder før de startet første uttak av alderspensjon. Det gjelder 48,3 prosent av alderspensjonistene. Blant disse var 7,0 prosentpoeng registrert med både et arbeidsforhold og en ytelse. Eksempler på slike ytelser er uføretrygd og avtalefestet pensjon i offentlig sektor. I slike tilfeller har personene gjerne delvis uføretrygd eller AFP – som kombineres med arbeid.

26,2 prosent av personene var registrert kun med uføretrygd to måneder før uttaket av alderspensjon – så langt i 2019. I tillegg kommer personer registrert med både uføretrygd og arbeid, om lag 3,3 prosentpoeng. Sistnevnte er vist som en del av «i arbeid med ytelse» i figur 13.

Det er også en god del alderspensjonister som har mottatt avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig sektor før de blir alderspensjonister.²¹ I 2019 gjaldt det 8,2 prosent av de nye alderspensjonistene. Noen alderspensjonister har også mottatt ytelse til gjenlevende ektefelle: 0,8 prosent. For både AFP og ytelse til gjenlevende var det i tillegg om lag ett prosentpoeng som kombinerte ytelsene med arbeid.

15,3 prosent er oppført med «annet» i 2019. I stor grad er dette personer som ikke gjenfinnes i aktuelle registre. Det gjelder blant annet selvstendig næringsdrivende, personer som mottar tjenstepensjon og som ikke er i arbeid, mottakere av sosialhjelp samt hjemmeværende som blir forsørget av familien.²² Det kan også være personer som er i andre ordninger og mottar andre ytelser enn dem som er undersøkt her.

Figur 13. Nye alderspensjonister.* Status to måneder før uttak av alderspensjon. Prosent. Første halvår 2017-2019

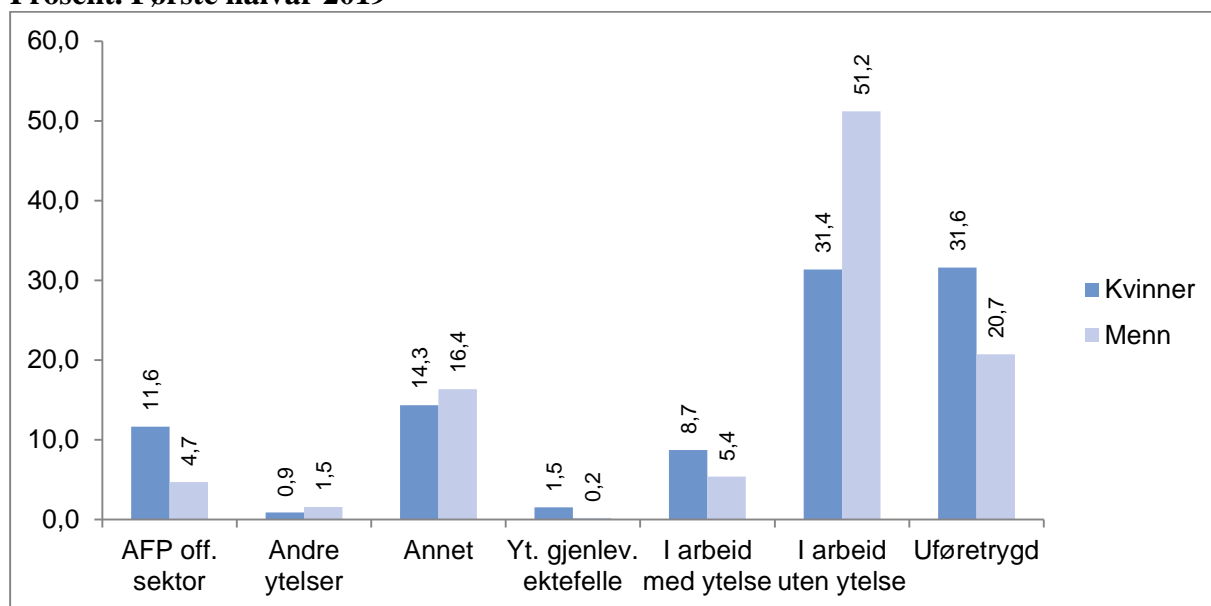
*Alderspensjonister bosatt i Norge
Kilde: NAV

²¹ Det er noe underrapportering av antallet med AFP i offentlig sektor, som kan medføre at noen blir plassert i «annet» kategorien

²² Vedrørende personer som mottar tjenstepensjon og som ikke er i arbeid: Dette gjelder personer med såkalt særalderspensjon, det vil si som har tjenstepensjon med særaldersgrense

Hvis man sammenligner menn og kvinner, så er det en større andel menn som var i arbeid to måneder før uttak av alderspensjon. Blant kvinner er det en noe høyere andel som var registrert med uføretrygd, men også med AFP i offentlig sektor. Dette henger blant annet sammen med at det er noe flere kvinner enn menn som mottar uføretrygd, og at det også er overvekt av kvinner som tar ut AFP i offentlig sektor.

Figur 14. Nye alderspensjonister.* Status to måneder før uttak av alderspensjon. Kjønn. Prosent. Første halvår 2019

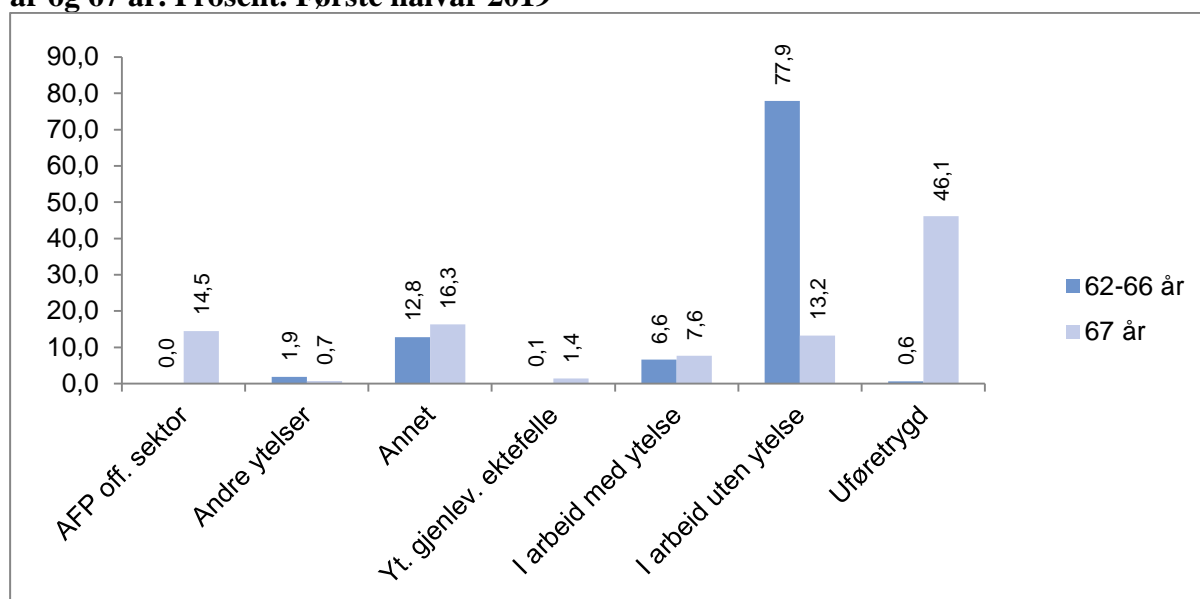
*Alderspensjonister bosatt i Norge
Kilde: NAV

Det er klar forskjell i tidligere status mellom alderspensjonister som går av i alderen 62 til 66 år og dem som går av ved 67 års alder. Dette er vist i figur 15. De fleste i alderen 62 til 66 år som velger å ta ut alderspensjon for første gang, var i jobb to måneder før uttaket av alderspensjon. Blant nye alderspensjonister 62 til 66 år i første halvår 2019 var 84,5 prosent registrert kun med ett arbeidsforhold.

Hvis man ser på 67-åringene, så mottok 46,1 prosent kun uføretrygd to måneder tidligere. 20,9 prosent var registrert med arbeid. Blant disse var 7,6 prosentpoeng registrert med ytelse fra NAV i tillegg til arbeid. Årsaken til at andelen uføreytelse er mye høyere ved 67 år enn i aldersgruppen 62-66 år, er at uføreytelsen opphører ved 67 år. Da er det alderspensjon som er aktuelt for denne gruppen.

Det er ikke bare uføretrygd som avsluttes når mottaker blir 67 år. Blant annet ytelse til gjenlevende ektefelle (eventuelt partner eller samboer med felles barn) og avtalefestet pensjon i offentlig sektor varer også kun til 67 år. I 2019 var 14,5 prosent av nye alderspensjonister (ved 67 år) registrert kun med AFP i offentlig sektor to måneder før uttaket av alderspensjon og 1,4 prosent kun med ytelse til gjenlevende ektefelle.

Figur 15. Nye alderspensjonister.* Status to måneder før uttak av alderspensjon. 62-66 år og 67 år. Prosent. Første halvår 2019

*Alderspensjonister bosatt i Norge
Kilde: NAV

Statistikk på fylkesnivå

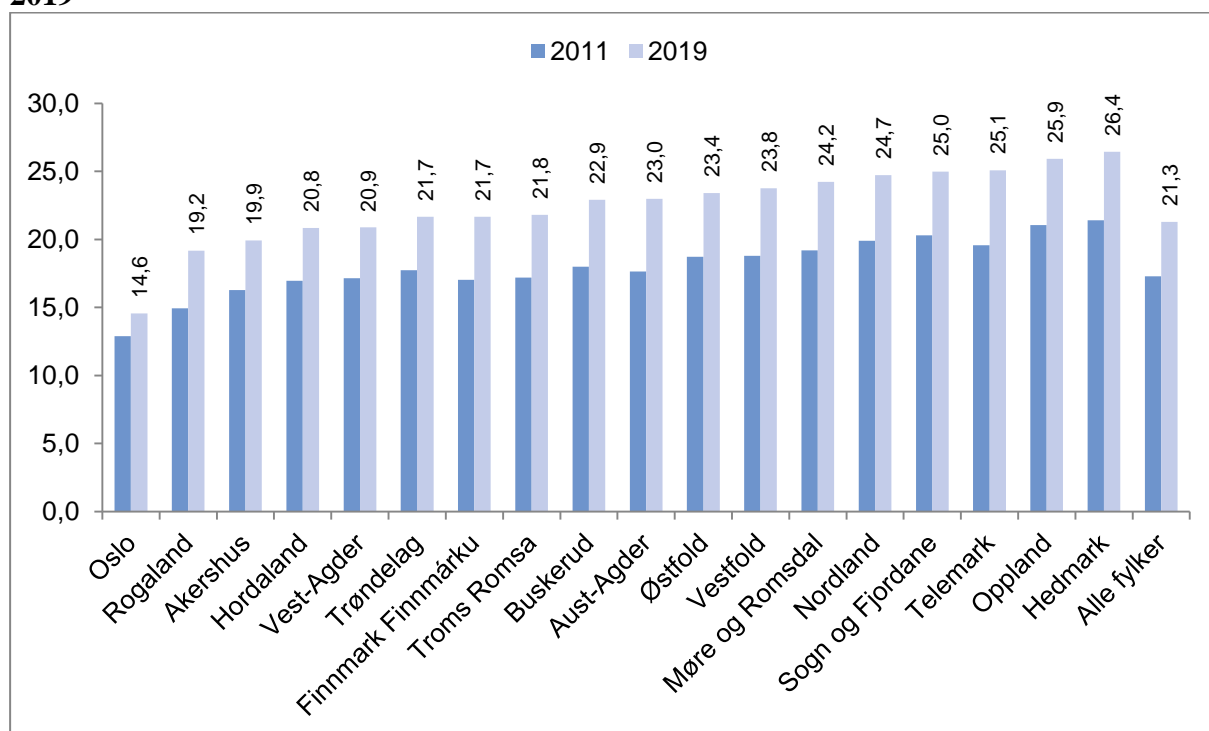
Andel alderspensjonister i fylkene

Fra 2011 til 2019 har andelen alderspensjonister økt i alle fylker. Andelen tar utgangspunkt i antallet mottakere av alderspensjon og antall personer over 18 år bosatt i fylket. Oslo er det fylket som har lavest andel alderspensjonister i juni 2019. I Oslo er andelen 14,6 prosent, som vist i figur 16. Fylkene med høyest andel alderspensjonister er Hedmark og Oppland, der henholdsvis 26,4 og 25,9 prosent av innbyggerne over 18 år er mottakere av alderspensjon.

Differansen mellom laveste og høyeste andel alderspensjonister i fylkene er 11,9 prosentpoeng.²³

Andre fylker som har lav andel alderspensjonister er Rogaland og Akershus med henholdsvis 19,2 og 19,9 prosent, mens Telemark og Sogn og Fjordane har relativt høye andeler med 25,1 og 25,0 prosent. Gjennomsnittet for alle fylker er 21,3 prosent.²⁴

Figur 16. Andel alderspensjonister av befolkningen 18 år og over. Prosent. Juni 2011 og 2019

*Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag er vist som Trøndelag også før 2018 – for enklere sammenligning
Kilde: NAV

Andel minstepensjonister i fylkene

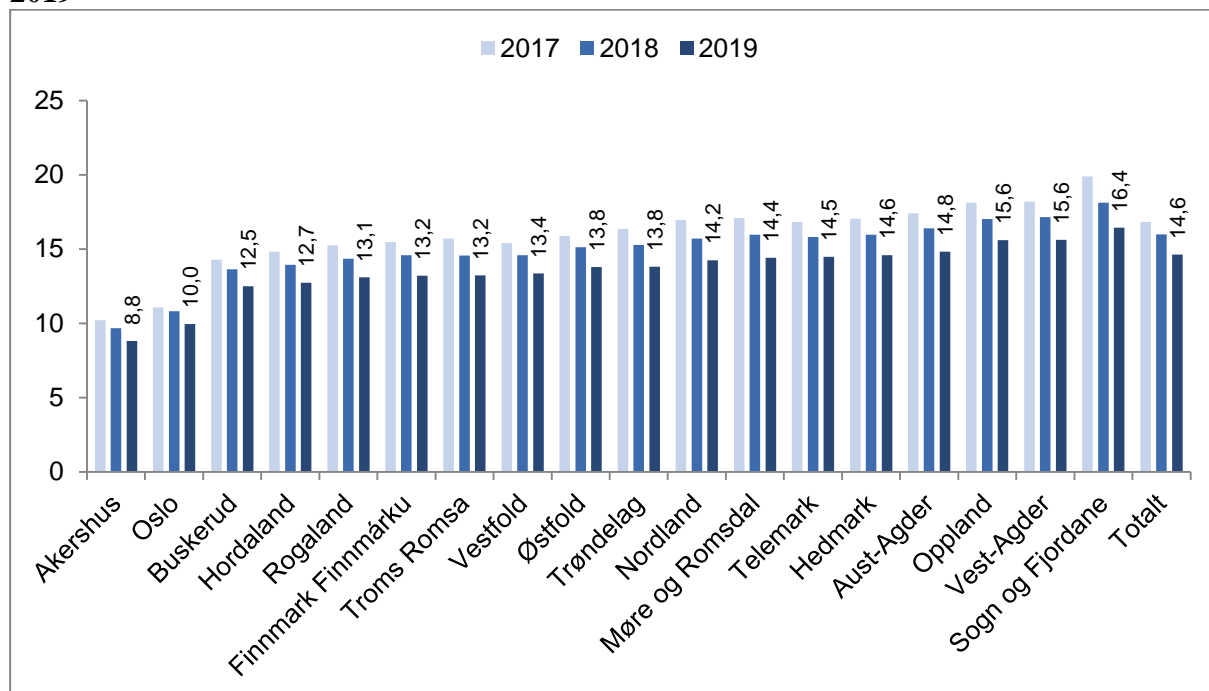
Som tidligere vist i figur 10 har antallet minstepensjonister sunket med 9 500 fra utgangen av juni 2018 til utgangen av juni 2019. Figur 17 (under) viser andel minstepensjonister av alle alderspensjonister per utgangen av juni blant fylkene i Norge. Akershus er det fylket med

²³ Grunnet avrunding er det et mindre avvik mellom 11,9 prosentpoeng og differansen mellom 14,6 og 26,4 prosent

²⁴ Merk at alderspensjonister som bor i utlandet eller har ukjent geografisk tilhørighet ikke er med i denne beregningen

lavest andel minstepensjonister i juni 2019. Der er kun 8,8 prosent av alderspensjonistene minstepensjonister. Deretter kommer Oslo med en andel på 10,0 prosent. De to fylkene med høyest andel minstepensjonister er Sogn og Fjordane og Vest-Agder hvor henholdsvis 16,4 og 15,6 prosent av alderspensjonistene er minstepensjonister.

Figur 17. Andel minstepensjonister av alderspensjonister. Prosent. Fylke. Juni 2017-2019

*Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag er vist som Trøndelag også før 2018 – for enklere sammenligning

Kilde: NAV